

ГОЛОМОЗИЙ.

П'еса у 2-х малюнках.

ЛИЦЕДІІ.

Цилюрник.

Вчитель.

Вербиха, сільська баба.

Тимоха, її син, парубок.

Васька, хлопець в цилюрні.

Савка, парубок.

Петро, селянин.

Пріська, його дочка, дівчина.

Омелько, його син.

Оксюга, жінка Омелькова.

1-й і 2-й староста.

Діється: 1-а дія в городі,—в цилюрні.

2-а дія в селі — в хаті.

МАЛЮНОК ПЕРШИЙ.

Цилюрня. Дзеркала, крісла, парики, коси, маски, шніньони і всяка примусія до гоління та до стрижки.

ЯВА 1.

Вчитель сидить на кріслі, зап'ятий рушником, цилюрник кінчає гоління, зди́ма рушника і витира лице вчителеві.

Цилюрник. А все таки по-мойому краще б було вам, коли б на лисину накладочку... молодий чоловік, а лисина вже така, що й долонею не закриєш.

Вчитель. А по-мойому далеко краще буде, як ви послухаєте моєї поради.

Цилюрник. Та вже тепер ви мене зовсім перелицювали.

Вчитель. Навіщо людині побічна прикраса, то зайвий захід. В душі, в серцеві треба виховувать красоту, а про те, що зверху,— байдуже.

Цилюрник. Ну, не кожному.

Вчитель. Та звичайно... Так тепер пам'ятатимете вже мій заповіт?

Цилюрник. Спасибі вам за ваше добре слово, тепер вже я вернувся додому, а то був забрів у байбузи...

Вчитель. І вірте мені, що завжди ви почуватимете, як вам хороше робиться на душі, після того як з годину погомоните з чоловіком на рідній мові. Сором цуратись своєї мови, великий сором!..

Цилюрник. Та й мені вже тепер так здається...

Вчитель. Раджу вам, як постережете по пиці, чи по геканню якого клієнта, що то свій брат, балакайте

до нього по-своєму. Нехай іншого це ніби й здивує на перший раз, а ви на те не вважайте, додержуйте своєї направи.

Цилюрник. Звісно, наші хазяїни нас вчили розмовлять по-благородному, тому так заведено...

Вчитель. А хто ж завів те благородство?

Цилюрник. А хто його зна.

Вчитель. Не благородство то, а нікчемниця, а завели приспінники та перекруті...

Цилюрник. Як ви мені тепер розтолкували, то я й сам бачу, що зовсім не слід зрікатись рідної мови.

Вчитель. Авжеж не слід. Ви читали колинебудь Шевченка?

Цилюрник. Ні, не доводилось. Читав: „анекдоти Балакірвова“; читав „не любо не слухай, а лгать не мешай“, це важна штука. Читав теж „расскази з єврейського, армянського, гречеського й малоросійського бита...“

Вчитель. А чули, що є така книга, котра зветься „Кобзар“?

Цилюрник. Либонь, що чув?

Вчитель. Я вам принесу „Кобзаря“, як прийду знов голитись.

Цилюрник. Дякую.

Вчитель. Принесу, і ви там прочитаєте, як він промовля до земляків:

„Учітєся, брати мої,
Думайте, читайте.
І чужому научайтєся,
І свого не цурайтєся:
Бо хто матір забуває,
Того бог карає,
Чужі люди цураютьсѧ
В хату не пускають,
Свої діти — мов чужії,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому...“

Цилюрник. Ач, як ловко!

Вчитель. Прочитаєте тай другим казатимете так, як я оце вам кажу. І це вам буде не тільки приємно, а і корисно, з матеріяльного боку: до вас щоразу ходитимуть голитись та стригтись такі, котрі шукають людину, з котрою можна б було яку хвилину погостити по-свойому. Ось я вам, наприклад, я вже більше ні до одного цилюрника не піду, опріч вас.

Цилюрник. Спасибі вам. Приходьте, пожалуста.

Вчитель. Та вже сказав слово... Ну до побачення.
(Чоломкається)

Цилюрник (провів його до дверей). Щасливо (Вернувся до столу. По павзі до хлопця) Чув?

Васька. Сліхал.

Цилюрник. Від цього разу не кажи вже: сліхал, а кажи: чув,

Васька. Так воно, дяденька, какось какбудьто не підходить...

Цилюрник. Не бійсь, подайдьот. Як треба буде мильницю вимить і подать, то я вже не гукатиму: мальчик, приготов! а казатиму: хлопче, принеси що слід,— розумієш?

Васька. Иш, как воно!

Цилюрник. Гребешок—гребіонка, полотенеце—рушник, таз... ну, таз тазом і зостанеться... Свеча—свічка.

Васька. Понімаю... ну тільки воно все по-хохлацькому.

Цилюрник. А ти хіба не хахол?

Васька. Був когдась хахлом... За два года я вже как будьто перехохлачився.

Цилюрник. А тепер наважайся вернутись назад.

Васька. Та я рад стараться, дяденька... А як з мене сміятимуться товариші, мальчики, з других паліхтмахтерських?

Цилюрник. А ти їм скажеш: смієтесь через те, що дураки.

Васька. А вони мене битимуть.

Цилюрник. А ти їх!.. Я, брат, нікому не подамся, усіх поб'ю!.. А як боїшся, щоб не побили, так нехай собі сміються, а ти мовчи.

Васька. Так то й змовчиш!.. Я попробую, дяденька... А хто він був оцей, що з вами розмовляв по хахлацькому, невже мужик деревенський?

Цилюрник. Ні, він городський і не мужик, а настоящий пан, образований. Він вчитель гімназії.

Васька. А говорить, як справжній мужик.

Цилюрник. Адже чув ти, як він казав, що колись ще давно, так всі на Україні гомоніли по-своєму, гетьмани і архиереї...

Васька. Та це я чув та не розібрав, до чого воно і як?..

Цилюрник. Як прийде він удруге голитись, я його попрохаю, щоб він знов розказав про старовину, і ти тоді прислухайся гарненько, тай зрозумієш.

Васька. Буду слухать обома вухами! А воно, дяденька, мабуть харашо було, як говорили всі по-простому, ніхто не сміявся, не дражнив хахлом, мужрякою, мазепою...

ЯВА II.

Входять: Вербиха і Тимоха (з замотаною платком головою),

Вербиха. Доброго здоров'ячка, з вівторком будьте здорові.

Цилюрник. Спасибі.

Вербиха. Чи ви цилюрник?

Цилюрник. А що вам треба, тітко?

Вербиха (показує на Тимоху). Та ось... бачите...

Цилюрник. А що в нього, бишиха, чи що? Вам краще б до хвершала.

Вербиха. Коли б же то бишиха, а то гірш!..

Цилюрник. Може завалки?..

Вербиха. Ні, не завалки. Якби завалки, то нам нічого б було тьопатись в город, бо у нас є такі баби й знахарі, котрі зінське щеня душили, то вони й завалки можуть подушить,..

Цилюрник. То я не розберу, чого вам від мене треба? Може п'явки поставить, чи кров пустить?

Вербиха. І не п'явки, і не кров... Зовсім об другім ділі.

Тимоха. Не касаємо ні п'явок, ні крові...
Цилюрник. Так що ж таке?
Вербиха. Нас направлено, бачите, до вас, стало бить, до цилюрика... І сказано: тільки цилюрик і може задопомогти, а більш ніхто.
Цилюрник. У чім же задопомогти?
Вербиха. Коли б оцей хлопець та вийшов звідци...
Цилюрник. Васька, іди звідци! (*Васька пішов за двері*).
Вербиха. Коли б ще ота молодиця не слухала...
Цилюрник. Яка?
Вербиха. Та ондечки ота! (*Показує на дзеркало, у котрім одбивається її парсуна*).
Цилюрник. Отакої вигадайте! (*Регоче*). То ж ваша парсуна.
Вербиха. Що-о? Перехрестіться...
Цилюрник. А підійдіть ближче. (*Підводе її до дзеркала*). Пізнаєте себе?
Вербиха. (*з жахом*). Ні.
Тимоха (*підходе*). Авжеж це ви, мамо. А я себе зразу упізнав.
Цилюрник. Це ж скло, дзеркало. Ось доторкніться пальцем, помацайте.
Вербиха (*доторкується до дзеркала*). Справді дзеркало... І повигадують же отаке! Та невже ж це я й справді така гидка?
Цилюрник. Чого ж гидка? Молодиця, як молодиця...
Вербиха. Свят, свят, свят! Чи давно була іншою, а це вже? Колись бачила себе у маненькому дзеркальці, і зовсім не така була...
Цилюрник. Це мабуть давно вже було, за царя Хмеля.
Тимоха. Матері сказав якийсь знахар, годів ще з п'ятнадцять назад, чи більш, що в їх літах гріх дивитись у дзеркало, а то скоро вмруть, так вони ніколи й не дивляться...
Цилюрник. Одначе про яке діло ви хотіли?
Вербиха. Та вже ми як розохотились до балачки, то мабуть, прямо так і скажемо.

Цилюрник. І таки кажіть прямо, бо кожну хвилю може хтонебудь увійти і помішати.

Вербиха. Чи ви прищіплюєте волос?

Цилюрник. Як?

Вербиха. Стало бити волосся до голови: чи прищіплюєте, чи приліплюєте, чи може пришиваєте?

Цилюрник *(усміхається)*. Кому ж то треба пришити?

Вербиха. Та ось йому... щоб на голові волосся було.

Цилюрник. Хіба у нього нема волосся?

Вербиха. У тім-то й горе. Парубкові 20 років, женити б треба, а його як напала якась хвороба, і волосся геть виляло...

Цилюрник. А ну покажи?

Тимоха. Страшно й показувати. *(Здіймає з голови платок)*.

Цилюрник. Ач яка салатівка...

Тимоха. Хоч втопись, або вдавись!..

Вербиха. Бачите, яке лихо!.. Як напала якась пошесть та шість неділь викачався; щодня баби парили на ніч голову якимись зіллями, хвалити господа, вигоїли, а волосся випало... Вірите, як ото бува скотина весною линяє, то так і в нього прямо пасмами повилазило волосся...

Цилюрник. Можна задопомогти, треба парик.

Вербиха. Та вже не знаємо як воно і що, а зробіть так, щоб волос знов з'явився.

Цилюрник. Парик буде стоїть 25 карбованців.

Тимоха *(з криком)*. 25 карбованців?

Вербиха. Ой боженьку, аж 25 карбованців?

Цилюрник. Дешевше не можу!

Вербиха. От горенько, от лишенько.

Тимоха. Барин, ваше благородіє, сділайте милість, не зобіждайте!

Вербиха. Пожалійте нас бідних!

Тимоха *(падає навколішки)*. Я вам до ніжок уклонюсь, тільки змилуйтесь... *(Кланяється)*.

Цилюрник. О цього вже не слід робить. *(Підводить його)*. Навіщо у ноги кланялись?

Тимоха. Як же не кланялись, я вас ще в ручку поцілую. *(Хоче поцілувати в руку)*.

Цилюрник (*не дає*). Не треба, не треба!

Вербиха. Парубкові двадцять років, такий красивий з себе, а голова лиса, як коліно, таки ж подумайте. Вже й дівчину ми зазначили і хорошого роду, і оце б у м'ясниці і посватати, а тут таке нещастя!..

Цилюрник. А дівка зна, що волосся виляло?

Вербиха. Ні, не зна, виховувались... Отак усе замотаний хусткою й ходить... Хтонебудь спита: чого у платку ходиш? Голова, каже, болить... Та так і виховались, докищо...

Тимоха. Краще б мені око котренебудь витекло, або зубів скільки повибивало, ніж без волосся... Прямо хоч і не показуйся меж люди, отакий кавалер!..

Вербиха. Та й дівка зразу відкинеться.

Цилюрник. А який волос був?

Вербиха. Русявий, сказати такий русявий, як ось у мене.

Цилюрник. Та у вас, тітко, вже сивий.

Вербиха (*зідхає*). А був русявий, такий же русявий.

Цилюрник. Якщо готовий знайдеться, то я візьму дешевше; а як доведеться робити наново, то менш 25 карбованців не можу; і прийдеться вам навідатись через тиждень.

Вербиха. Аж через тиждень?

Тимоха. Сділайте милість, господин, пошукайте готового... Через тиждень... Як же так?.. Ще цілий тиждень мучитись? От напасть!.. Жалаю оженитись, і через волосся повинен страждати...

Цилюрник. Пошукаю зараз, може на ваше щастя знайду. (*Бере парики й передивляється*). Такий колір волосся?

Вербиха. Ні це дуже жовтий, коли б трохи темніш.

Тимоха. Це якийсь рудий.

Цилюрник. Пошукаєм темнішого (*показує парик*).

Вербиха. Неначебто такий.

Тимоха. Цей скидається на моє волосся.

Цилюрник (*надіва йому на голову*). Ловко як пристав, неначе на тебе роблений.

Тимоха. А дайте гляну в дзеркало?

Цилюрник (*підставля ручне дзеркало*). Пізнаєш себе?

Тимоха. Це я, ей-богу я... Мамо, гляньте, це я, такий, яким раніш був!.. Ач який красунь!.. От ловко! Мамо, виймайте швидш гроші та платіть... Я вже не скину цього волосся з голови... Дивіться, мамо, і проділь є... Точнісінько таке волосся, як моє природженне!

Вербиха. Скільки, кажете, грошей?..

Цилюрник. П'ятнадцять цілкових, крайня ціна.

Вербиха. Ой, ради бога, збавте щонебудь.

Тимоха. Збавте, а я вам, як засватаю дівку, шишку привезу.

Цилюрник. Не могу збавить.

Тимоха. Мамо, платіть гроші! Краще я не куритиму цигарок, не купуватиму ні конхветів, ні пряників...

Вербиха. Збавте хоч рублика два.

Цилюрник. Не можу... (*Нарочито*). Отже хтось іде, мені ніколи з вами. Давай парик.

Тимоха (*хапа себе за голову*). Не дам, не дам! Мамо, платіть мерщій гроші, бо я вже не віддам цього волосся, хіба з головою одірвуть?

Вербиха (*вийма гроші*). Та вже хоч одного рублика збавте, а я за вас свічку постановлю угодникові.

Цилюрник. Ну добре, полтинника уважаю. (*Бере гроші*).

Тимоха. Ходім, мамо, скоріш, бо їм ніколи.

Вербиха. Візьми ж хустку.

Тимоха. Візьміть вже ви її за пазуху, або підпережіться, на бісового батька вона тепер мені. (*Дивиться у дзеркало*). Ай да Тимоха!.. Мамо, чи бачите який красунь, кращий за всіх наших парубків! (*До цилюрника*). А як воно зветься?

Цилюрник. Парик.

Тимоха. Чуєте, мамо, не забудьте: парик.

Цилюрник. Як запотіє голова, тоді здійми та витри голову, і знов надінь.

Тимоха. Як треба буде зняти, то я в хаті не здійматиму, щоб хтонебудь у вікно не постеріг, а краще в коморі, або в хліві. Ходім, мамо.

Цилюрник. Як надіватимеш, то дивись у дзеркало, щоб не надів часом задом наперед.

Тимоха. Та прийдеться купити ще й дзеркальце копійок за десять — п'ятнадцять.

Вербиха. Прощавайте. Пошли вам господи щастечка і здоров'ячка та довгого віку. Спасибі вам.

Тимоха. А я вам шишку таки принесу... (*пішли*).

Васька. От молодець, дяденька, так молодець. За такого парика, що стоїть рублів п'ять, аж чотирнадцять з полтиною злупили! (*Резоче*).

Цилюрник. Йому парик потрібен, а мені гроші.

Васька. Від чого, дяденька, у нього голова облізла?

Цилюрник. А від того, що якби він мив голову шампуньом, либо ладікалоном, з водою, ніколи не облізла б.

Васька. Кажуть, що волосся і від карасинового хвзу вироста.

Цилюрник. Ну, то дураки кажуть. Шампунь перше діло!

ЯВА ІІІ.

Савка (*хутко входе*). Здрастуйте!

Цилюрник. А що тобі треба?

Савка. Це чи не до вас приходив Тимоха з матір'ю.

Цилюрник. Який Тимоха?

Савка. Парубок з нашого села.

Цилюрник. Парубок був, тільки не знаю, чи з вашого села? Була і баба якась з ним. А тобі навіщо вони?

Савка. Навіщо? Ото у вас скрізь понавішувано волосся... Стало бить, ви можете прищеплювати його, чи як?

Цилюрник. А хіба й тобі потребується парик?

Савка. Як ви кажете? Парник?

Цилюрник. Парик. У тебе ж свій чуб бравий, хіба кому другому потребується: батькові, чи братові?..

Савка. Стривайте-бо. Стало-бить, ви прищепили Тимосі того... як бо ви казали: курника, чи що?

Цилюрник. Парика?
Савка. Прищепили до голови Тимосі?
Цилюрник. А тобі навіщо про те знать?
Савка. Навіщо? А ось навіщо. (*Вийма гроші*). Ось вам полтинника, тільки скажіть правду, чи прищепили?
Цилюрник. Я продав йому парик, за чотирнадцять з полтиною, кажу правду.
Савка. З волоссям.
Цилюрник (*показує парик*). Отакий.
Савка. Парик зветься?
Цилюрник. Ну-да.
Савка. Прощайте.
Цилюрник. Візьми ж свого полтинника.
Савка. Ні, він ваш, якщо правду сказали?
Цилюрник. Правду.
Савка. Парик, парик! (*Пішов*). Не забуду: парик!

ЗАВІСА.

МАЛЮНОК ДРУГИЙ.

Проста хата. Божниця, стіл, лави, мисник, піч, рогачі, горшки...

ЯВА I.

Савка і Пріська.

Савка. Так он яку пораду ти мені даєш?

Пріська. А хіба я винна, коли батько силують за Тимоху? У нього й волів дві пари, і дві корови, і ове-чата, і дрібна худоба є. А у матері його грошей ба-гато. Окрім того цілий наділ, хата з левадою та ого-родом... А у вас один наділ на трьох.

Савка. Так що ж? Мої батько кажуть, що поста-новлять мені хату, як спроможуться...

Пріська. Мало чого не кажуть... А як не спро-можуться? Казаному нема кінця-краю.

Савка. Як же це так? Мало не два годи кохались, маріли про те, як будем жити, як поберемось, та як робитимем вкупі...

Пріська. Маріли, доки марілось... (Зідхає).

Савка. І тобі байдуже про те?

Пріська. А тобі кортить мене пекти, чи як?.. Знаєш, що не байдуже, навіщо ще питаєш?

Савка. Може думаєш, що воно забудеться?

Пріська. Другі забувають.

Савка. Ті, котрі не по щирості кохають... Думаєш, не в'янутиме серце, не сохнутиме?

Пріська. Дrajни, дражни... Роз'ятрюй гірш бо-лячку, щоб дужче боліло... Бодай ти сказився...

Савка. А мені хіба легше буде?

Пріська. Коли тобі важко, то й турбуйся про себе, а мене хоч не досадуй... Іди собі... З богом...

Савка (*чуло промовла*). „Любилися, кохалися, мов голубів пара, а тепера розійшлися, як чорная хмара“.

Пріська. Ой, мовчи, бузувіре! Заціп, каторжний пельку... (*Почина плакати*). Хіба я винна, що покохала тебе? А за віщо покохала? Чи я вповала на твої достатки та на твою худобу? Аби почути твій голосок, аби швидш притулитись до твого серця!... А про останнє було байдуже... А тепер он як скоїлося!.. (*Більш плаче*).

Савка. Дай бог востаннє притулю тебе до серця... (*обійма її і пригортає*).

Пріська. Не хочу не хочу!.. Пустити-бо!.. Боюсь. Тепер вже неначе ти не мій, а я не твоя... (*Горнеться до нього*). Прощай, мій лебедику!

Савка. Та невжеж господь не зглянеться над нами, невже попусте, щоб тобою орудував отой осоружний, отой ненавидний Тимоха?

Пріська. Попусте, бо не з божої волі почали ми з тобою кохатись...

Савка. Як не з божої?

Пріська. Авжеж. Хіба ми в коханні, чи в жениханні згадали хоч раз про бога? Байдуже було. От тепер певно бог розгнівався на нас та й розрізняє...

Савка. Я раз-у-раз, як було йду до тебе увечорі, то й думаю: боже, боже, як я скучив за моєю Прісею!... Коли б вона сьогодні не барилась та швидш вийшла, щоб уволю набалакатись та намилуватись! А як іду від тебе, то тільки одне і думаю: боже милосердний, як я її кохаю!..

Пріська. Та так і я не раз думала... Може то бог і з хати мене виводив? Було, як тільки стемніє, то так неначе що мене за руку тягне.

Савка. Авжеж бог, або святий Миколай.

Пріська. А он тітка Марина розказували, як вони закохалися у дядькові, а батько не хотіли їх віддавати; так вони що робить? Пішли у церкву, та щось сот ізодві поклонів ударили, та все прохали бога, і сталося по-їхньому...

Савка. Може б і нам треба було так? Що ж, тепер вже пізно. Кажеш сьогодні прийде Тимоха за рушниками?

Приська. Сьогодні.

Савка. То-то, що я бачив, як він у хліві чепурився.

Приська. Чого ж у хліві?

Савка. Чого? Ніколи про це... Ну що його в світі божому робить? Та невжеж ти не будеш моею? Та мені ж легше роздерти собі груди... Ой, боже мій, та так же не можна...

Приська. Як згадаю, що замість тебе сяде поруч на посаді отой гидкий, отой лулокий, то так у мене душа й замре... І хворів же, отже не гинув!.. Казали баби, що й волосся лізло, невже обросло вже?

Савка. Обросло?.. Кажеш тітка у церкві молилась? (На бік). Чи приріс же той парник?

Приська. У церкві, у завутрені.

Савка. Ну, а я піду оце прямо до дзвіниці та перед дзвіницею почну поклони бити? Адже і дзвіниця божа?

Приська. Як постереже хто, скаже: сказився парубок, або скрутився.

Савка. А нехай собі каже. Я не дві сотні, а дві тисячі поклонів ударю перед дзвіницею, так воно може і зійде за церкву. (На бік). І парник не приростає...

Приська. Глянь, чи ти бачиш: батько йдуть. Ой, що ж це буде?

Савка. Нічого. Я в сінях перестою, заховаюсь за діжку, або за солом'яника... Ну, якщо Тимосі не пришило чуба—зірву!..

Приська. Що, як?

Савка. Побачиш, опісля і всі побачать... (Хутко пішов). Парник!

Приська. А може й справді помолитись до дзвіниці однаково, що і в церкві? Ой, господи милосердний, захисти мене від наглої смерти!..

ЯВА II.

Петро. А що ти в хаті робиш, полуднувать прийшла, чи що?

Пріська. Еге ж, полуднувать...

Петро. Вже пополуднувала?

Пріська. Вже...

Петро. А я не полуднуватиму... та воно вже й пізно... Зайшов до однієї людини, там почастували і погодували, спасибі.

Пріська. Певно вже й череда швидко прийде з поля...

Петро. Вже й прийшла. Оксюта вже доїть свою корову, а наша реве біля загона.

Пріська. Піду зараз видною її. *(Бере дійницю)*.

Петро. Та не заходь нікуди з двору... молоко постанови у пригребицю, а сама причепурись... Я вчора тобі казав?

Пріська. Хіба таки неодмінно сьогодні?

Петро. А чого ж зволікатись?

Пріська. Таточку, ви ж мене загубите...

Петро. Що-о? А ну почни знов вигадувать, невже й досі не вговталась?

Пріська. Чи я вам обридла, чи місце в хаті пересиділа, що ви мене випихаєте за нелюба?

Петро. За хазяйського сина!.. Супроти Тимохи на всю округу нема багатішого жениха... У його матері ще здавна гроші складені, це все село знає... Ти з ним будеш панею жити...

Пріська. Навіщо мені панувати? Я його бачити не можу... Я сьогодні ходила на кладовище, припадала до матеріної могилки, благала, щоб матуся навернула моє серце до Тимохи... Ще гірш серце почало боліти! Він питущий, а як нап'ється, то як звір... Він же мене битиме!..

Петро. Що битиме, то вже без того не обійдеться... така вже поведенція, закон...

Пріська. Він уб'є мене, або скалічить...

Петро. Коритимешся йому, то й не скалічить...

Пріська. Дайте мені, таточку, ще хоч з годок погулять, я ж ще молода... *(Плаче)*.

Петро. Щоб такого зятя втерять? Ні, дочко, я вже й могорич запив з старою Вербихою, так неначебто і зовсім тебе пропив, то вже назад не подамсь. Подумай тільки: дві пари волів, три корови, трое бузівків, трое телят, одинадцять старих овечок... А скільки усякого зерна? Борошна один повен засік, а другий більш як на половину... І варева усякого і наїдку... А одежі, коли б ти побачила скільки? Дві скрині повнісінькі з верхом!.. Одних кожухів аж чотири і два нових — один жовтий, а другий дердидамом укритий...

Пріська. Не хочу я ні одежі гарної, ні достатків... Я краще собі смерть заподію...

ЯВА ІІІ.

Входить Омелько.

Омелько. А йди корову доїть, там так реве та в загату преться, коли б ще воріт не поламала!.. *(Пріська хутко пішла)*.

Петро. Чи ти чув, що вона ляпнула?

Омелько. Та чув же: „Смерть, каже, собі заподію!..“ Звісно, дурна, то й верзе казнащо...

Петро. Певно якогось парубка покохала... Чи не Савку часом?

Омелько. Либонь.

Петро. Що ж? Савка, парень бравий і роботящий...

Омелько. І голий як бубон.

Петро. У тім то й горе.

Омелько. На трьох один наділ та парка воликів.

Петро. Ото то ж бо є?

Омелько. Хіба так, що піде у переселеніє: у Томської, або в Ренбурську? Дивно мені, що Пріська царамониться!.. Але ви, тату, не потурайте їй. Коли її беруть без приданого, то нехай богові дякує,—от що! Я не згоден, як вам завгодно, щоб щонебудь Прісьці з худоби... У мене ж тройко діток. Що вона не хоче, так що ж? Коза не хоче на торг, то її ведуть!..

Петро. Шкода трохи дівки.

Омелько. От ще шкода!.. Що там шкодують? А мені, тату, все з думки не йде ось що. Щоб таки продати наділ та у Томської на переселеніє? Тепера у мене два сини, якщо дадуть по десять десятин на душу, то на нас чотирьох як дадуть сорок десятин, то ми он як розхазяїнуємся... Чули, що там житнім хлібом коней годують, а люди їдять пшеничний хліб?

Петро. Та кажуть би то...

ЯВА ІV.

2 старости і Тиміш.

Старости. Дай боже вечір добрий, з суботою будьте здорові!..

Петро. Спасибі, будьте й ви здорові. Сідайте, люди добрі, просимо. А де ж це наші баби, нехай би вже світло засвітили. *(До Омелька)*. Погукай на жінку.

Омелько *(іде до дверей)*. Вона там у нашій половині лагодиться... *(Відчиня двері й гука)*. Оксюто!.. А неси сюда світло.

Оксюта *(входить)*. Добри вечір! *(Ставляє на стіл свічку лойову і запалює)*. Може б лампу засвітить?

1-й староста. „Слава тобі, показавшому нам світ!“

Петро. Годилося б лампу, та шкода скло розбите... Скільки разів Омелькові казав, щоб скло купив у базарі.

Омелько. Та все якомсь забував... Не до скла було.

Петро. Без скла лампа здорово чадить.

Омелько. То пусте, що чадить.

1-й староста. Ми від того не вчадієм. Але вже обійдемося і без лампи. А ось послушайте що ми вам казатимем.

Петро. Кажіть, слухатимем.

1-й староста. Колись то воно водилося так, що починали балачку від царя гороха.

2-й староста. Та аж до Торороха.

1-й староста. Ти бо не мішай!.. Що нібито в якімсь царствіі — государствіі; а тепер вже нема на те моди...

2-й староста. Вже інша мода...

1-й староста. Все в світі перемінюється. Скажемо так. Колись каганець світили, гнота скруте з ганчірки,

умоче в лій, от і світло, потім примадикувались свічки робить. А тепер вже в багатьох хатах свічки й не побачиш — все лампи... Так і розмова колишня до сучасної вже не підходе...

2-й староста. І на розмову пішла інша мода.

1-й староста. То оце я й почну балачку не по колишньому, а по сучасній поведенці...

2-й староста. Стало бить по модньому.

1-й староста. Ото, бачите, біля порогу притуливсь парняга. Відомо вам, що то хазяйський син, що з нього буде теж хазяїн, та ще може й перший на все село. А у вас є дівка. Дівка парубкові припала до мислі, стало бить, вона йому призначена... От він і попрохав нас, що каже: пожалуста походатайствуйте, щоб мое діло оборудувать... Ну, як ми чули, що ваша дочка вумниця...

2-й староста. Бо в батька вдалася.

1-й староста. Що вона зроби все по батьковій волі... То от ми і питаємо вас, як батька?..

2-й староста. Стало бить ходатайствуєм?

Петро. Либонь, дочка моя мусить послухати мене?

1-й староста. То якщо ви согласні, то й не зволікайтесь, а зразу кажіть тай господи благослови.

2-й староста. А потім вже і частувать...

Петро. Іди, Тимохо, пошукай Пріську, спитай її, якщо той, то я зараз і поблагословлю...

Омелько. Дивись її в оборі, біля корови.

Оксюта. Корову вона вже видоїла... Либонь, вона утекла до когось з сусідів. Коли б у мене там що не скипіло? (*Хутко пішла*).

Петро. Це вже здавна дівчача поведенція, щоб з двору втекти... Піди, Тимохо, пошукай її.

Тимоха. Слушаю. (*Пішов*).

1-й староста. Чули? Інший, котрий мало понятливий сказав би: зараз піду, чи: гаразд, а Тимоха вже вхопив новину: „слушаю“. Ловкий парняга!..

2-й староста. Моду, сказать, на льоту хапає!..

Петро. Що ж сваха казала, як вона: чи зараз передасть все хазяйство синові; чи сама орудуватиме до смерти?

1-й староста. Ні, зараз передасть. Як тільки, каже, весілля одгуляємо, зараз піду на прощу; а син нехай привчається сам усім орудувати... Я, каже, вже втомилася клопотатись, краще відпочину та богові помолюся.

2-й староста. А молодята нехай самі ходатайствують.

Петро. Так!

1-й староста. А Тимоха він не дурак, я вам скажу; роботящий, упадливий...

2 староста. Ще парубок, а вже поніма обіходження: коли не зайді — зараз і почастує... не так як другі, що доки діждешся того частування, то аж смага спаде тобі на губи, а оскомина на зуби...

Петро. Даремно упрекаєте. Якби ви прийшли не по такому ділові, то може й ми давно б вже вас почастували; а в такому ділі треба спершу закон сповнить...

1-й староста. Без закону не можна. Не помолившись образам та не поблагословившись, частувать не приходиться, — такий порядок, закон.

2-й староста. Що ж вони так довго баряться?

Омелько. А піду я допоможу Тимосі її відшукать.

Петро. А й справді, сину, піди. *(Омелько пішов)*.

1-й староста. Омелько скоріш, либонь, управиться.

2-й староста. Він походатайствує...

Петро. У Вербихи і гроші повинні бути?

1-й староста. Ще й які гроші!

2-й староста. Самі катеринки.

Петро. І гроші синові віддасть?

1-й староста. Може й придерже до якого часу в своїх руках, то воно, глядіть, ще й краще буде?

ЯВА V.

Омелько тягне Пріську за руку, за ними Тимоха.

Пріська *(Кричить)*. Що ти мене тягнеш, пусти!

Омелько. А я тобі кажу: іди перед батькові очі...

Пріська. Ой, таточку, він мені крутить руки!

Петро. Пусти її!

Омелько. Ач, яка царемонна!

Петро. Іди сюди, дочко!.. Чи ти знаєш, зачим ці люди прийшли.

Пріська. Знаю, тату... Вони принесли з собою смерть мою.

1-й староста. Скажи нам, дівко, хороша батькова дочко, таке слово, щоб воно нас звеселило.

Пріська. Такого слова нема у мене.

Петро. Дочко, одумайся.

Пріська. Я заміж за Тимоху не піду, я жочу ще погулять... Я ще молода...

Петро. Такого слова я не хотів би від тебе чути.

Омелько. Ти бо не єрепенся...

Петро. Ти мені скажи таке слово, щоб воно припало до моїх думок.

Омелько. Та що з нею панькаєтесь, неначе з ким путнім... Звеліть їй давати рушники тай шабаш!..

Петро. Та ти бо не хапайся так вже раптом випихать її з батькової хати.

Пріська. Рушників за Тимоху я не можу дати.

Омелько. Ми тобі допоможем.

Пріська. Ти радніший мене може і втопить, тільки б загарбать все батькове добро, але я знаю, що у батька інше серце... (*Пада перед батьком навколішки*). Тату, мені нічого вашого не треба, віддайте все Омелькові, тільки не губіть мене!

Петро (*підійма її*). Хіба ж я тебе гублю?

ЯВА VI.

Вбігає Савка.

Савка. Добри вечір вам.

Омелько. Ти чого в хату вперся?

Савка. Доки ця хата не твоя, то й не гримай. Коли батько скажуть: геть! — тоді може й піду. (*До Петра*). Батьку! Петре! За кого ви хочете віддати вашу дочку? Защо силоміць топите її?.. Прися мене коха!.. Ми кохаємось з нею давно!... За віщо ви хочете загубить разом дві душі? Батьку, я не маю достатків, зате я маю силу!.. Звеліть мені гору перевернуть—

переверну!.. В роботі — я заламаю вола в ярмі. Я вік робитиму, не покладаючи рук... Оберігатиму вашу дочку, пеклуватимусь до домовини. Ми обое за вас по вік бога молитимем... Доглянемо вашу старість якнайщирше!.. Як віддасте Прісю за Тимоху, я на ваших очах смерть собі заподію. (*Падає навколішки*). Батьку, люди добрі, зжальтесь надо мною!..

Пріська (*пада навколішки*). Тату, коли не віддасте мене за Савку, то краще покладіть живою в труну...

Петро. Годі, годі... Я ж слово дав... То це я повинен слово зламати? (*Входить Оксюта*).

Старости. І могорич запили!..

Савка. Хіба наше життя задля вас дешевше слова, дешевше могоричу?..

Омелько. Савко, геть з хати!..

Петро. Стій, Омельку! Савко, що ти сказав? Встань... Дочко, встань... Дайте мені трохи подумати, обміркувати!..

Оксюта. Тату, зжальтесь над Пріською!.. (*Плаче*).

Омелько. Ти ще тут рюми розпустила... Геть!.. Гайда до свого діла!.. (*Оксюта пішла*).

Савка. Батьку, ви мовчите? Ну що ж, пропадай моя голова! Прощай, Прісю!.. Тимоха! Бери свою сужену кланяйся, та проси благословення... Кланяйся отак! (*Хапа його за парик*). Кланяйся з парником!..

Тимоха. Не руш, пусти!..

Савка (*зрива парика*). Кланяйся ж, кажу!..

Всі. Голомозий!..

1 староста. Тимохо, де ж твоє волосся?

2 староста. Отаку моду вхопив на льоту!..

Тимоха (*з сльозами*). Пропало чотирнадцять з полтиною ні за цапову душу!... Одне тепер зосталось мені: коли не в річку, то на бантину... (*Хутко пішов*).

Савка (*жбурля йому вслід парика*). Візьми ж і парника!

Петро. Ну, дочко, краще я віддам тебе цілком за голого, ніж за голомозого... (*Пріся і Савка кидаються до ніг Петрові, він підніма їх і цілує*).

КІНЕЦЬ.